

การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมลัณนาเรื่อง นิพพานสูตร An Analytical Study of Dhamma Principles in the Nibbana Sutta

พระครูธัญชัยธัช (ธวัชชัย ทรัพย์นำ)

Phrakhru Aranchaithath (Thawatchai Sapnam)

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkonrajavidyalaya University

Corresponding Author, Email: nareupan.som@mcu.ac.th

Received: 2024-12-03 Revised: 2024-12-24 Accepted: 2024-12-26

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมลัณนาเรื่อง นิพพานสูตร มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษานิพพานสูตรในพระไตรปิฎก และ 2. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมลัณนาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้านการวิเคราะห์เอกสารและการตีความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. นิพพานสูตรในพระไตรปิฎก อธิบายถึงเหตุที่สัตว์บางพวกไม่บรรลุนิพพาน เพราะไม่เข้าใจในสัญญา 4 ประการตามความเป็นจริง ได้แก่ สัญญาฝ่ายเสื่อม ดำรง วิเศษ และชำแรกกิเลส ขณะที่สัตว์ที่เข้าใจชัดในสัญญาเหล่านี้สามารถบรรลุนิพพานได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้เห็นนิพพานเป็นสุขจะเกิดความยินดีในธรรม และสามารถเข้าสู่สัมมัตตนิยาม นำไปสู่การบรรลุธรรมขั้นต่าง ๆ ส่วนบุคคล 7 จำพวกที่มีปัญญาเห็นนิพพานเป็นสุขและปฏิบัติธรรมอย่างมั่นคง ถือเป็นนาบุญอันประเสริฐที่เหมาะสมแก่การถวายเป็นสักการะบูชาและยกย่องในโลก

2. การวิเคราะห์นี้มุ่งศึกษาคัมภีร์ธรรมลัณนาเรื่อง “นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน” ซึ่งถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่องนิพพาน เน้นการรักษาศีล ภาวนา และเมตตา กรุณา ที่จะนำไปสู่ความสุข ความสงบ และหลีกเลี่ยงความทุกข์ในสังสารวัฏ หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์นี้ได้แก่ หลักบุญ, การให้ทาน, การรักษาศีล, หลักพรหมวิหารธรรม, หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 และหลักหิริ โอตตปปะ คัมภีร์นี้เน้นการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในการดำเนินชีวิตที่ดี มุ่งให้ทำดี หนีชั่ว กลัวบาป และการเสริมสร้างบารมีเพื่อการบรรลุนิพพาน

คำสำคัญ : นิพพานสูตร, หลักธรรม, พระพุทธศาสนา, คัมภีร์ธรรมลัณนา

Abstract

The research article on the study of the analysis of the principles of Dharma that appear in the Lanna Dharma scripture, Nirvana Sutta, has the following research objectives: 1. To study the principles of Dharma that appear in the Lanna Dharma scripture, Nirvana Sutta, and 2. To analyze the principles of Dharma that appear in the Lanna Dharma scripture, Nirvana Sutta. This research is a qualitative research.

The research results found that: 1. The Nibbana Sutta in the Tripitaka explains why some beings fail to attain Nibbana, attributing it to their lack of understanding of the four realities: the perception of decline, stability, distinction, and liberation from defilements. Conversely, those who clearly comprehend these perceptions can attain Nibbana. The Buddha stated that those who see Nibbana as bliss develop delight in the Dhamma, enabling them to enter the path of rightness (Sammattaniyama), leading to the attainment of various stages of enlightenment. Moreover, seven types of individuals with the wisdom to perceive Nibbana as bliss and who steadfastly practice the Dhamma are considered supreme fields of merit, worthy of offerings and veneration in the world.

2. This analysis aims to study the Lanna Dharma scripture, “Nirvana Sutta, Yanasampanno Edition,” which conveys the Buddha’s teachings on Nirvana, emphasizing the observance of the precepts, meditation, and loving-kindness that will lead to happiness, peace, and avoiding suffering in the cycle of existence. The principles that appear in this scripture include the principle of merit, giving alms, observing the precepts, the principle of the Brahmavihara Dhamma, the principle of the Three Boonkiriya-vatthu, and the principle of shame and shamelessness. This scripture emphasizes the conduct of Buddhists in leading a good life, aiming to do good, avoiding evil, fearing sin, and building up merit to attain Nirvana.

Keywords: Nirvana Sutta, Dharma principles, Buddhism, Dhamma Scriptures of Lanna

บทนำ

นิพพาน ประกอบด้วยศัพท์ นิ(ออกไป, หมดไป, ไม่มี) + วานะ(พัดไป, ร้อยรัด) รวมเข้าด้วยกันแปลว่า ไม่มีการพัดไป ไม่มีสิ่งร้อยร้อย คำว่า “วานะ” เป็นชื่อเรียกกิเลสตัณหา โดยสรุป นิพพานก็คือไม่มีกิเลสตัณหาที่จะร้อยรัดพัดกระพือให้กระวนกระวายใจ คัมภีร์พระไตรปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตะกเถกล่าวถึงนิพพาน 2 ประเภท คือ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, เล่ม 25 ข้อ 44: 392)

1) สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุยังมีเชื้อเหลือ หรือนิพพานที่ยังเกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ ในวงการนักรธรรม แปลว่า “ดับกิเลสยังมีเบญจขันธ์เหลือ”

2) อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุที่ไม่มีเชื้อเหลือ หรือนิพพานที่ไม่เกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ ในวงการนักรธรรม แปลว่า “ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ”

นิพพานสูตร หรือ มหามูลนิพพานสูตร เป็นวรรณกรรมล้านนาประเภท “คำธรรม” หรือพระธรรมเทศนาแบบพื้นเมืองล้านนา ปราชญ์ในล้านนาได้อรรถาธิบายเพิ่มเติมขึ้นกันอย่างมากมายเพื่อประโยชน์ของชาวพุทธเอง คัมภีร์ธรรมนิพพานสูตร ถือว่าการสร้างหรือการจารคัมภีร์ เป็นการเผยแผ่พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผู้จาร (ผู้เขียนธรรม) ก็ได้แนวคิดมาจากโครงสร้างของพระไตรปิฎกคือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก เพียงแต่ย่อเอาแต่หลักธรรมบางส่วน นำมาเปลี่ยนแปลงแต่งเติมเสริมความบางอย่างเข้าไป ปราชญ์พื้นบ้านได้ประพันธ์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นจำนวนมาก โดยเล็งเห็นความสำคัญของหลักธรรมที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ได้มีการสอดแทรก ธรรมะและเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่ต้นจนจบ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเทศน์ให้ พุทธศาสนิกชนฟังแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ จึงทำให้เป็นงานวรรณกรรมที่ดีมีอรรถประโยชน์อย่างสูง สามารถจำแนกคัมภีร์ธรรมหลายเรื่อง เช่น มหาวิบาก มาลัยโศคโลก (มาลัยโปรตโลก) นิพพานสูตร ที่มีต่อชาวล้านนา เป็นวรรณกรรมที่ส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรมพระพุทธศาสนา เป็นสื่อถ่ายทอดพุทธธรรมและปรัชญาทางศาสนา เผยแผ่สู่ศรัทธาประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตได้ (พูนชัย ปันยิยะ, 2559: 273) การฟังธรรมของคนล้านนานั้นพระสงฆ์หรือสามเณรที่ท่านแสดงธรรมนั้น จะถือคัมภีร์ที่พระเถระผู้รู้ได้แต่งขึ้นมาที่เรียกว่าอักษรธรรม หรือตัวเมือง ตัวเมืองนี้จะนิยมจารหรือเขียนลงบนใบลานมากที่สุด รองลงไปคือหนังสือ กระดาษสา (พับสา) เหตุนี้อักษรธรรมต่างๆ ที่พระเถระชาวล้านนาได้ความรู้จากพระไตรปิฎกนั้นเกิดจากพระเถระผู้แตกฉานในธรรมในพระไตรปิฎกได้แต่งวรรณกรรมที่สำคัญมากมายเพื่อให้ประชาชนได้รับฟัง (พระมหารุ่งวิกรัย ตากล้า, 2558: 108)

คัมภีร์ธรรมลำนนาเป็นมรดกภูมิปัญญาทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และระบบคิดของชาวลำนนาในอดีต หนึ่งในคัมภีร์ที่มีความสำคัญคือ นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับนิพพานในมุมมองเฉพาะของลำนนา ผ่านการเรียบเรียงเชิงวรรณกรรมที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางภาษาท้องถิ่นและการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โจทย์ปัญหาสำคัญของการวิจัยนี้คือ การศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในนิพพานสูตรฉบับนี้โดยตั้งคำถามว่า “นิพพาน” ถูกนำเสนออย่างไรในฐานะปรัชญาทางศาสนาและวรรณกรรมท้องถิ่นลำนนา? อีกทั้ง การตีความหลักธรรมนั้นส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนิพพานในบริบทของวัฒนธรรมลำนนาอย่างไร คำถามนี้เปิดประเด็นให้เกิดการถกเถียงเชิงวิชาการเกี่ยวกับการผสมผสานระหว่างปรัชญาพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาลำนนา ทั้งนี้ การนำเสนอนิพพานในคัมภีร์ฉบับนี้แสดงถึงความพยายามในการอธิบายปรากฏการณ์ของนิพพานผ่านรูปแบบวรรณกรรมที่ผสมผสานคำสอนเชิงอภิปรายกับเรื่องเล่าที่เข้าถึงง่ายในบริบทสังคมลำนนา ทำให้เกิดความน่าสนใจในการตีความและการปฏิบัติ ขณะเดียวกัน คัมภีร์ดังกล่าวยังสะท้อนความสำคัญในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวลำนนา เช่น การใช้ในการศึกษา การปฏิบัติศาสนกิจ และการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสำคัญของนิพพานสูตรในฐานะวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีบทบาททั้งในเชิงศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสนอคำตอบเกี่ยวกับบทบาทของคัมภีร์นี้ต่อวัฒนธรรมลำนนา และวิธีที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยส่งเสริมความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาแบบลำนนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานิพพานสูตรในพระไตรปิฎก
2. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมลำนนาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษานิพพานสูตรในพระไตรปิฎก

ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพในส่วนของการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับนิพพานสูตรในพระไตรปิฎก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับนิพพานสูตร

2. การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมลำนานาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน

ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้านการวิเคราะห์เอกสารและการตีความ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษา วิเคราะห์ และตีความคัมภีร์ธรรมลำนานาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน จากนั้นจึงทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. นิพพานสูตรในพระไตรปิฎก

คำว่า นิพพาน เป็นคำที่ใช้กันในปรัชญาหลายระบบในอินเดีย โดยใช้ในความหมายของการหลุดพ้น แต่การอธิบายเกี่ยวกับสถานะของนิพพานนั้นแตกต่างกันออกไป ในปรัชญาอุปนิษัทเชื่อว่านิพพานหรือโมกษะ คือการที่อาตมัย่อยหรือชีวาตมัย่อยเข้ารวมเป็นเอกภาพกับพรหมัน แต่ในพระพุทธศาสนาอธิบายว่า นิพพานคือการหลุดพ้นจากอวิชชา ตัณหา ซึ่งแสดงออกในรูปของโลภะ โทสะ และโมหะ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ สอุปาทิเสสนิพพาน แปลว่า นิพพานยังมีอุปาทิเหลือหรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ และอนุปาทิเสสนิพพาน แปลว่า นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือ

นิพพานสูตรในพระไตรปิฎก ปรากฏอยู่ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ฉักกนิบาต และสัตตกนิบาต ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต กล่าวถึงบทสนทนาระหว่างพระอานนท์และพระสารีบุตร พระอานนท์ได้ถามพระสารีบุตรถึงสาเหตุที่ทำให้สัตว์บางพวกไม่สามารถบรรลุนิพพานในปัจจุบันได้ พระสารีบุตรตอบว่า สาเหตุที่ทำให้สัตว์เหล่านั้นไม่บรรลุนิพพานเป็นเพราะพวกเขาไม่ทราบชัดในสัญญา 4 ประการตามความเป็นจริง ได้แก่ สัญญาฝ่ายเสื่อม (หानภากิยสัญญา) สัญญาฝ่ายดำรง (ฐิติภากิยสัญญา) สัญญาฝ่ายวิเศษ (วิเสสภากิยสัญญา) และสัญญาฝ่ายชำแรกกิเลส (นิพเพธภากิยสัญญา) จากนั้นพระอานนท์ได้ถามต่อว่า สัตว์บางพวกในโลกนี้บรรลุนิพพานในปัจจุบันได้เพราะเหตุใด พระสารีบุตรตอบว่า สัตว์ที่บรรลุนิพพานได้ในปัจจุบันนั้นเป็นเพราะพวกเขาทราบชัดในสัญญาทั้ง 4 ประการดังกล่าวตามความเป็นจริง

ในอังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต กล่าวถึงพระพุทธเจ้าตรัสถึงเงื่อนไขที่ทำให้ภิกษุสามารถบรรลุธรรมขั้นต่าง ๆ ภิกษุที่เห็นนิพพานว่าเป็นทุกข์จะไม่สามารถมีความยินดีในธรรม (อนุโลมิกขันติ) ได้ และเมื่อไม่มีความยินดีในธรรม ก็ไม่สามารถเข้าสู่สัมมัตตนิยาม ซึ่งเป็นแนวทางที่ถูกต้อง และหากไม่เข้าสู่สัมมัตตนิยาม ก็จะไม่สามารถบรรลุผลโสดาบัน สกทาคามี

อนาคามี หรืออรหัตต์ได้ แต่หากภิกษุพิจารณาเห็นนิพพานว่าเป็นสุข ก็จะเกิดความยินดีในธรรม เมื่อมีความยินดีแล้ว จะสามารถเข้าสู่สัมมัตตนิยาม และเมื่อเข้าสู่สัมมัตตนิยามแล้ว ก็สามารถบรรลุผลโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี หรืออรหัตต์ได้ และอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต กล่าวถึงพระพุทธเจ้าตรัสถึงบุคคล 7 จำพวกที่เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่มีปัญญาเห็นความสุขในนิพพาน มีสัญญาและความเข้าใจว่านิพพานเป็นสุข และตั้งใจมั่นในการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยบุคคลแต่ละจำพวกจะมีคุณธรรมและระดับการบรรลุธรรมที่แตกต่างกันไป เช่น การบรรลุเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติอย่างสมบูรณ์, การสิ้นไปของสังโยชน์เบื้องต่ำ, การปรินิพพานในระดับต่าง ๆ หรือการบรรลุธรรมขั้นสูงสุด บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่เหมาะสมแก่การรับการถวายทานและเป็นแหล่งบุญที่ประเสริฐที่สุดในโลก

ในส่วนของหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในนิพพานสูตร ได้แก่ โพชฌงค์ 7, สัมมัตถิยา 7, นิรวาณ 5, สติปัฏฐาน 4, อริยสัจ 4, ไตรสิกขา และอิทธิบาท

2. วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน

งานวิจัยนี้ได้นำคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน มาเป็นเอกสารต้นแบบที่จะศึกษา ซึ่งจัดพิมพ์โดย ร้านภิญโญ ตลาดหนองดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีการจัดพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จากการวิจัยพบว่า เนื้อความนี้กล่าวถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่อง “นิพพานสูตร” โดยพระอานนท์ได้ถ่ายทอดแก่พระมหากัสสปะในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เขตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี โดยมีคำสอนเน้นย้ำถึงการรักษาศีล ภาวนา และการมีเมตตา กรุณา คำสอนนี้อธิบายถึงประโยชน์ของการรักษาศีล 5, 8 และ 10 และการปฏิบัติธรรมพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ที่จะนำไปสู่ความสุขและความสงบ และช่วยให้พ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏ ผู้ที่มีศีลและปฏิบัติธรรมจะได้รับความนิมิตสูงส่ง เช่น มีสุขในการนอนหลับ ตื่นมาอย่างมีความสุข ปราศจากฝันร้ายและได้รับความคุ้มครองจากเทวดา อีกทั้งยังสามารถบรรลุภาวะที่สูงขึ้น เช่น การไปเกิดในพรหมโลก สุดท้ายกล่าวถึงความสำคัญของการทำบุญและรักษาศีล เพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ในชาติหน้า และเสริมสร้างบารมีเพื่อการบรรลุนิพพาน

หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นฐานการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทั้งในเรื่องของความเมตตา กรุณา การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา มุ่งให้ทำดี หนีชั่ว กลัวบาป ซึ่งมีหลักธรรมที่ปรากฏได้แก่ หลักบุญ, การให้ทาน, การรักษาศีล,

หลักพรหมวิหารธรรม, หลักบุญกิริยาวัตถุ 3, และหลักhiri โอตตปปะ

ในแง่ของคุณค่าทางวรรณกรรม คัมภีร์นิพพานสูตรฉบับนี้สะท้อนถึงความงดงามของภาษาและภูมิปัญญาล้านนา ทั้งในแง่การใช้คำที่คมชัดและการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้ง วรรณกรรมนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเป็นหลักฐานที่แสดงถึงวิถีคิดและระบบความเชื่อของชาวล้านนาในอดีต การเรียบเรียงที่ผสมผสานระหว่างปรัชญาทางศาสนากับวรรณศิลป์ท้องถิ่นทำให้คัมภีร์นี้มีความลึกซึ้งทั้งทางศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้น นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน จึงเป็นมากกว่าวรรณกรรมทางศาสนา เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยสืบทอดหลักธรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในภูมิภาคล้านนา พร้อมทั้งทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างปรัชญาพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตได้อย่างลงตัว

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

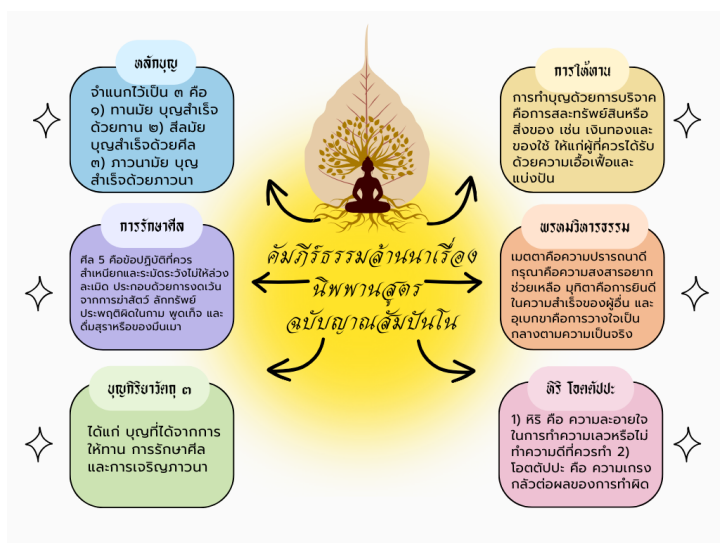
นิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นการพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง ไม่วนเวียนอยู่ในทุกข์หรือสังสารวัฏอีก เป็นการพัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์แบบ นิพพาน จึงเป็นความสุขอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ **พระมหานรินทร์ ฐานุตโร (วรสุข)** (2535) ที่ศึกษาวิเคราะห์นิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า นิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือภาวะทางจิตใจที่บรรลु ถึงความจริงอันสูงสุด ที่ทำให้สิ่งเป็นมายา หายไป เป็นผลของการเห็นแจ้งสิ่งทั้งปวงใน ฐานะเป็นอนัตตาและสุญญตา เป็นการข้ามพ้นประสบการณ์โลกียะ เข้าถึงประสบการณ์โลกุตระ นิพพานจึงเป็นการมองโลกตามความเป็นจริง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางญาณวิทยา หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงฐานะทางจิตใจให้สูงขึ้น เป็นการประเมินค่าหรือตีค่าสิ่งทั้งหลาย ในโลกเสียใหม่ เป็นผลให้กิเลสต้นเหตุพาหนะสิ้นไป นิพพาน จึงไม่มีสิ่งใดที่จะสูญเสีย นอกจากความเข้าใจผิดหรือหลงผิดตามพุทธวจนะ ว่า สิ่งสูญเสียคือ รากะ โทสะ โมหะเท่านั้น อย่างอื่นไม่มีอะไรสูญเสีย ดังนั้น นิพพาน จึงมีเพียงหนึ่งเท่านั้น เมื่อจิตใจของคนเราได้เข้าถึงความจริง สูงสุดที่เรียกว่า ตรัสรู้ ส่วนนิพพาน 2 อย่าง ที่คัมภีร์กล่าวไว้ก็เพียงการบรรยายเหตุการณ์ของผู้ที่บรรลุ นิพพาน และยังมีชีวิตอยู่กับบรรลุนิพพานแล้ว สังขารร่างกายได้ดับไปเท่านั้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ **พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน และคณะ** (2562) ที่ศึกษานิพพานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า การตีความนิพพานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทสรุป มี 3 ประเภท คือ 1) ตีความโดยพยัญชนะ 2) ตีความโดยสภาวะ 3) ตีความโดยอุปมา กล่าวเปรียบเทียบสภาพแห่งนิพพาน แท้จริงนิพพานเป็นโลกุตระ

ไม่สามารถอธิบายด้วยภาษาโลกได้ พระพุทธเจ้าจึงพยายามอธิบายได้ด้วยภาษาแห่งโลกียะ อันเป็นกุศโลบายให้สรรพสัตว์เข้าไปสู่โลกุตระคือนิพพาน

ส่วนคัมภีร์นิพพานสูตรที่ใช้เทศน์ในล้านนานั้น เป็นการแต่งสำนวนของญาณสัมปันโน มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับนิพพานในลักษณะของล้านนาแต่ก็ปรากฏหลักธรรมที่ตรงกับคัมภีร์พระพุทธศาสนา อันแสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักปราชญ์ชาวล้านนาในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุธีวราลังการ (สมคิด สิริคุตโต) (2553) ที่ศึกษาวิเคราะห์นิพพานสูตรในคัมภีร์ล้านนา ผลการศึกษาพบว่า นิพพานสูตรฉบับล้านนา แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของชาวล้านนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมคนเมืองอย่างเด่นชัดในทัศนะที่มนุษย์พึงมีต่อมนุษย์ สอนให้ชาวบ้านรู้จักประพฤติปฏิบัติตนมั่นคงในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาซึ่งปรากฏในวรรณกรรมนี้ คือ คุณของรัตนะ 3 อย่าง โอวาท 3 ลักษณะ 3 กุศลกรรมบถ 10 อกุศลกรรมบถ 10 บุญกิริยาวัตถุ 3 พรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา 3 หลักธรรมในวรรณกรรมเหล่านี้ ล้วนมุ่งสอนคนให้ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องเข้ากับจารีต วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นไทยล้านนาเป็นอย่างดี

องค์ความรู้ที่ได้รับการจากวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับการจากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับการจากวิจัย

สรุป

การศึกษาวินัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิพพานสูตรในพระไตรปิฎกและวิเคราะห์หลักธรรมในคัมภีร์ฉบับญาณสัมปันโน ผ่านการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการจัดกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ตามเนื้อหาของวัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานิพพานในพระไตรปิฎกได้อธิบายว่า นิพพานคือการหลุดพ้นจากอวิชชาและตัณหา ซึ่งแบ่งเป็นสองประเภทคือ สอุปาทิเสสนิพพานและอนุปาทิเสสนิพพาน ในบทสนทนาในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต พระสารีบุตรอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้สัตว์บางพวกไม่สามารถบรรลุนิพพานได้ โดยเกี่ยวข้องกับการไม่เข้าใจสัญญาทั้ง 4 ประการ ในส่วนของนิพพานสูตรที่ปรากฏในอังคุตตรนิกายฉกนิบาต ก็กล่าวถึงความสำคัญของการเห็นนิพพานเป็นสุขเพื่อให้เกิดความยินดีในการปฏิบัติธรรมและบรรลุผลธรรมขั้นต่าง ๆ

ในคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ฉบับญาณสัมปันโน ได้กล่าวถึงการปฏิบัติธรรมที่เน้นการรักษาศีล การเจริญภาวนา และการมีเมตตากรุณา เพื่อช่วยให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏและบรรลุสภาวะที่สูงขึ้น โดยเน้นการทำบุญ รักษาศีล และปฏิบัติธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขและสงบ ทั้งยังส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตตามหลักธรรมเช่น การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ในชาติหน้าและเสริมสร้างบารมีเพื่อการบรรลุนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ควรมีการนำหลักธรรมที่ปรากฏในนิพพานสูตรและคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร มาจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือปฏิบัติ เพราะเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมแก่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

2) ควรมีการรวบรวมคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ในแต่ละสำนวนเพื่อจัดทำเป็นสำนวนมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเทศน์ที่ใช้เวลาไม่นานมากเกินไป

3) ต้นฉบับคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ภาษาล้านนา ยังไม่ปรากฏเป็นที่แพร่หลายมากนัก เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นอักษรภาษาไทยกลางแทบทั้งสิ้น จึงควรที่จะมีการสืบค้นหาต้นฉบับ หรือปริวรรตเป็นภาษาล้านนาเพื่อคงคุณค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ปรากฏในนิพพานสูตรและคัมภีร์ธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร ทั้งนี้เพราะหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสองนั้นเป็นหลักธรรมพื้นฐานทั่วไป

2) ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องของความเชื่อของชาวล้านนาที่มีต่อการเทศนาและการถวายธรรมล้านนาเรื่อง นิพพานสูตร โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับการอุทิศให้ผู้วายชนม์ ว่ามีความเป็นมาทางความเชื่อ ทศนคติ และจุดมุ่งหมายของการถวายทานธรรมเทศนาผูกลี้อย่างไร

บรรณานุกรม

พระมหานรินทร์ ฐานุตโตโร (วรสุข). (2535). “การศึกษาวิเคราะห์นิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหารุ่งวิริยะ ตากกล้า. (2558). “ขราวาสธรรมในคัมภีร์ล้านนา เรื่อง แปดแล้งออกยอด”.

วารสารปณิธาน. 11 (16): 108.

พระสุธีวรालังการ (สมคิด สิริคุตโต). (2553). “ศึกษาวิเคราะห์นิพพานสูตรในคัมภีร์ล้านนา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พูนชัย ปันธิยะ. (2559). “คัมภีร์พุทธศาสนาท้องถิ่นในการส่งเสริมวิถีชีวิต”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2559**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.